

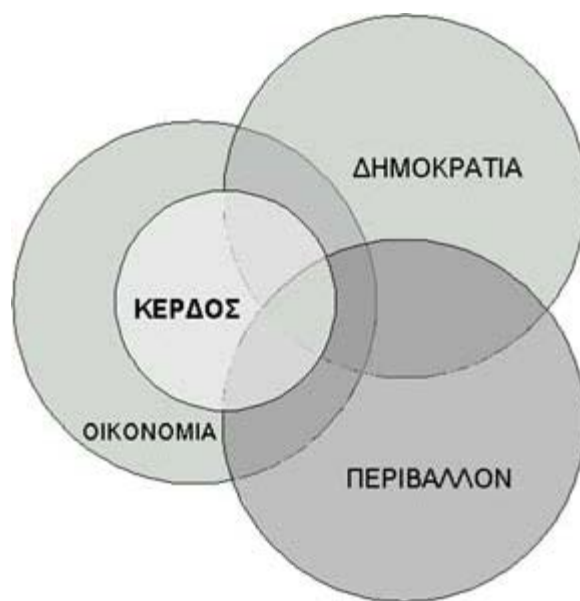
Κέρδος και Βιο-Περιβάλλον - Εκπαίδευση

Καθηγητής Jan Morovic

Πρόεδρος
Πανεπιστήμιο της Πόλης της Μπρατισλάβα
Σλοβακία

Κέρδος είναι η διαφορά ανάμεσα στα έσοδα και τα έξοδα μίας εταιρείας. Φυσικά μιλάμε για κέρδος μόνο στην περίπτωση που τα έσοδα είναι μεγαλύτερα από τα έξοδα της επιχείρησης. Το κέρδος μπορεί να ονομαστεί επίσης και προστιθέμενη αξία, πράγμα που σημαίνει την αξία των προϊόντων της επιχείρησης αφού αφαιρέσουμε το κόστος των υλικών που αγοράστηκαν (Parkin, 1990). Με την αυστηρή οικονομική έννοια, το κέρδος είναι το οικονομικό αποτέλεσμα, που παραμένει αφού έχουν πληρωθεί τα χρέη σε άλλες επιχειρήσεις και οι φόροι. Το κέρδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πολλούς σκοπούς ανάλογα με τους οικονομικούς στόχους που θέτει η κάθε επιχείρηση για το μέλλον και τις σχετικές αποφάσεις των στελεχών της. Μπορούμε επίσης να καθορίσουμε το κέρδος με την ευρεία έννοια, όχι μόνο σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη μίας εταιρείας, αλλά επίσης σε σχέση με μη οικονομικές δραστηριότητες, όπως η υγεία, η προστασία του περιβάλλοντος και οι κοινωνικές δραστηριότητες (Σχήμα 1).

Το κέρδος μπορεί να συνεισφέρει στην προστασία του βίου, αλλά συχνά είναι δύσκολο να καθορίσουμε επακριβώς μέσω ποιων διαδικασιών. Μπορούμε να ορίσουμε το ρόλο που παίζει η τεχνολογία στις αρνητικές και πιθανόν αναντιστρεπτές γενετικές μεταβολές; Μπορούμε να καθορίσουμε με ακρίβεια την επίδραση της τεχνολογίας στη μείωση της ανθρώπινης γονιμότητας σε μερικές περιοχές; Από τη θετική πλευρά, μπορούμε να εκφράσουμε πλήρως την επίδραση που θα έχει στο περιβάλλον μία φιλικότερη προς αυτό βιομηχανία; Καθώς θέτουμε αυτές τις ερωτήσεις, θα πρέπει να ζητήσουμε από τις επιχειρήσεις να απαντήσουν και, αν αυτό είναι απαραίτητο, να υπερασπιστούν την τεχνολογία τους. Σε μερικές περιπτώσεις θα πρέπει να απαιτήσουμε αποδείξεις, ότι μία συγκεκριμένη εφαρμογή δεν προκαλεί αρνητικές αλλαγές στη γενετική αλυσίδα, ούτε μειώνει την ικανότητα αναπαραγωγής. Αν μία εταιρεία ισχυρίζεται, ότι ικανοποιεί αυτούς τους όρους, θα πρέπει να είναι έτοιμη να το αποδείξει. Είναι δική της υποχρέωση. Το γεγονός είναι, ότι οι παγκόσμιες περιβαλλοντικές συνθήκες χειροτερεύουν και πρέπει να καθορισθεί ποιος συμβάλλει σ' αυτήν τη σοβαρή κατάσταση και με ποιον τρόπο. Αν μία βιομηχανία έχει προκαλέσει κάποια καταστροφή, θα πρέπει να το παραδεχθεί και να επανορθώσει τη ζημιά.

Σχήμα 1

Βασικοί κανόνες της δημοκρατίας

Για να βρει κανείς λογική απάντηση στα σχετικά ερωτήματα, θα πρέπει να αναλύσει ολοκληρωμένα την περιβαλλοντική καταστροφή, να διερευνήσει κάθε τεχνολογία, και στη συνέχεια να ενισχύσει νομοθετικά την εφαρμογή των διαθέσιμων τεχνολογιών. Μία άλλη προσέγγιση είναι να συσχετισθούν οι βασικές αρχές της δημοκρατίας με την κοινωνική διδασκαλία. Όλοι οι καλοπροαίρετοι άνθρωποι είναι έτοιμοι να σεβασθούν το δημοκρατικό σύστημα, το οποίο καθορίζει ολόκληρη την κοινωνία. Μόνο με αυτό τον τρόπο μπορεί να λειτουργήσει η δημοκρατία ως πολιτικό σύστημα. Γι' αυτό η κοινωνική διδασκαλία δίνει έμφαση στους τρεις βασικούς κανόνες για τη δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία: τον οικονομικό νόμο, τον κοινωνικό νόμο και τον ηθικό νόμο.

Ο Οικονομικός Νόμος της Δημοκρατίας: Η χριστιανική διδασκαλία δεν έχει το δικό της οικονομικό σύστημα. Βασισμένη στο όραμά της για την κοινωνία και την σταθερή οικονομία, προσφέρει την κοινοκτημοσύνη, την ελεύθερη εργασία που θεμελιώνεται στη γνώση, στη συναίνεση και στην ενσωμάτωση της οικονομικής διαδικασίας στις απαιτήσεις της συλλογικής ευημερίας. Την ίδια στιγμή είναι σημαντικό να αποδεχτούμε το γεγονός, ότι η οικονομία δεν είναι απλώς μία υπόθεση του κράτους, αλλά ένα θέμα για όλους τους υπεύθυνους ανθρώπους και τις κοινωνικές ομάδες. Η πρώτη μορφή δημοκρατίας αφορά κατ' αρχήν την αγορά, μέσα στα πλαίσια της ανταλλακτικής οικονομίας. Πρέπει όμως να σεβαστούμε το γεγονός, ότι υπάρχουν κάποιοι που δεν λειτουργούν έτσι ή δεν μπορούν να λειτουργήσουν έτσι, όπως είναι τα παιδιά, οι άρρωστοι και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Υπάρχουν συγκεκριμένες ανάγκες που η αγορά δεν μπορεί να εξυπηρετήσει - εκπαιδευτικά συστήματα, υγειονομικές υπηρεσίες, κοινωνική ασφάλεια και άλλες. Η ικανοποίηση αυτών των αναγκών είναι έργο της δεύτερης μορφής δημοκρατίας. Δημοκρατία που δεν περιλαμβάνει ατομική και συλλογική ευθύνη, είναι απλώς μία φαινομενική δημοκρατία.

Ο Κοινωνικός Νόμος της Δημοκρατίας: Η οικονομία είναι μόνο μία πλευρά και μία διάσταση της ανθρώπινης ζωής. Αν η παραγωγή και η κατανάλωση είναι στο κέντρο της κοινωνικής ζωής, τότε θα πρέπει να αναζητήσουμε και άλλες αξίες στο κοινωνικό-πνευματικό σύστημα της κοινωνίας.

Ο Ηθικός Νόμος της Δημοκρατίας: Η χριστιανική κοινωνική διδασκαλία δεν αρνείται την λειτουργία των μηχανισμών της αγοράς, αλλά ισχυρίζεται, ότι οι κανόνες των εσόδων και των εξόδων έχουν διαστρεβλωθεί από τα μονοπώλια και τη δύναμη του κεφαλαίου. Επίσης λαμβάνει υπ' όψιν την πιθανότητα, η δημοκρατία να κακοποιηθεί από δικτατορικές τάσεις. Εδώ τα ερωτήματα εγείρονται ξανά. Είναι οι σύγχρονοι οικονομικοί και πολιτικοί μηχανισμοί αρκετά καλοί ή είναι η ηθική και η αλληλεγγύη μία απαραίτητη προϋπόθεση για την αγορά και τη δημοκρατία; Η ιστορία επιβεβαιώνει, ότι δημοκρατία χωρίς αρχές μετατρέπεται εύκολα σε φανερό ή κρυφό ολοκληρωτισμό (Johannes Schasching, Bratislavski listy θ. 8, 1992).

Κέρδος, παραγωγή και βιο-περιβάλλον

Το κέρδος είναι ένας βασικός παράγοντας της επιχειρηματικής δραστηριότητας, γιατί εγγυάται την ύπαρξη των επιχειρήσεων και την ανάπτυξή τους. Τα τελευταία 200 χρόνια, η βιομηχανική κοινωνία κερδοσκοπούσε απέναντι στο περιβάλλον, με αποτέλεσμα να το διαταράξει σε τέτοιο βαθμό, ώστε σήμερα ο πλανήτης κινδυνεύει. Κάθε δευτερόλεπτο καταστρέφονται 3.000 τετραγωνικά μέτρα δάσους και 1.000 τόνοι εδάφους. Η καύση των ορυκτών υδρογονανθράκων απελευθερώνει στην ατμόσφαιρα έξι δισεκατομμύρια τόνους (6X10⁹) άνθρακα το χρόνο και το CO₂ στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί κατά 40% τα τελευταία 250 χρόνια και η αύξηση έφθασε σε μία μέγιστη τιμή κατά τα τελευταία 160 χρόνια (350PPM). Οι βιομηχανικές δραστηριότητες προκάλεσαν ευρείες κλιματικές αλλαγές κατά τα τελευταία 100 χρόνια.

Αν οι τάσεις στην αύξηση του πληθυσμού, τη γεωργική και τη βιομηχανική παραγωγή, τη χρήση των φυσικών πηγών και την καταστροφή της φύσης συνεχιστούν, θα πρέπει να αναμένουμε τις ακόλουθες εξελίξεις:

ΚΕΡΔΟΣ

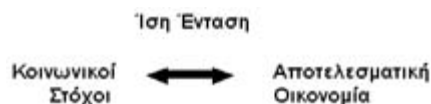

Σχήμα 2. Ηθική - Επανεπένδυση - Κοινωνική Σφαίρα- Περιβάλλον

Τα φυσικά αποθέματα θα μειωθούν και θα γίνεται όλο και ακριβότερη η απόκτησή τους. Αυτό θα σημαίνει υψηλότερες απαιτήσεις σε ενέργεια, δηλαδή η χρήση τους θα προκαλεί μεγαλύτερη ρύπανση του περιβάλλοντος. Μείωση των πηγών πρώτων υλών θα προκαλέσει αντίστοιχη μείωση στην παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων και τροφίμων. Είναι μέρος της ανθρώπινης φύσης η επιθυμία για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και υψηλότερη ποιότητα τροφής. Αν οι σημερινές τάσεις δεν αλλάξουν, αργά ή γρήγορα ο πολιτισμός μας θα παρακμάσει. Η ένδεια, το ακάθαρτο περιβάλλον, η μειωμένη αντίσταση στις μολύνσεις και παρόμοιες επιπτώσεις θα συνεισφέρουν. Η ανθρώπινη επιθετικότητα, ο εγωισμός, η ανευθυνότητα και η δύναμη είναι εχθροί μας. Θα μπορέσουμε να σπάσουμε αυτόν το φαύλο κύκλο μόνο αν σταματήσουμε τις τάσεις αυτές. Πρέπει να αλλάξουμε τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς μας (Σχήμα 2).

Είναι ανάγκη να σταθεροποιήσουμε τον ανθρώπινο πληθυσμό και να σταματήσουμε την κατάχρηση των φυσικών πηγών και την καταστροφή του περιβάλλοντος. Αυτά τα προβλήματα δεν θα πρέπει να περάσουν στις επόμενες γενιές.

Σήμερα είναι λάθος το συμπέρασμα, ότι κέρδος και περιβάλλον είναι αντίθετα. Τα στελέχη των εταιρειών θα πρέπει να κατανοήσουν, ότι η εικόνα της εταιρείας, όσον αφορά την στάση της απέναντι στο περιβάλλον, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο, ιδιαίτερα στις δυτικές χώρες. Οι παραγωγοί που φέρονται ανεύθυνα στο περιβάλλον θα χάσουν το μερίδιο της αγοράς, γιατί κάθε πολιτισμένη κοινωνία θα αρνηθεί να αγοράσει τα προϊόντα τους. Το Γερμανικό Υπουργείο Περιβάλλοντος δηλώνει, ότι περίπου το 70% των καταναλωτών αγοράζει μόνο προϊόντα εταιρειών που φροντίζουν το περιβάλλον. Το 1987, οι καταναλωτές των δυτικών χωρών αρνήθηκαν να αγοράσουν προϊόντα καθαρισμού που περιείχαν φώσφορο και μερικά χρόνια αργότερα το ίδιο συνέβη για τα προϊόντα που περιείχαν CFC. Στη δεκαετία του '90 ακόμη και γιγαντιαίες εταιρείες όπως η Coca-Cola και η Pepsi-Cola αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στις γυάλινες φιάλες εγκαταλείποντας τα μεταλλικά κουτιά και τις πλαστικές φιάλες. Η Nestle δαπάνησε 100 εκατομμύρια γερμανικά μάρκα για να προστατεύσει το περιβάλλον κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Σχήμα 3

Οι κερδοφόρες εταιρείες θα πρέπει, στο μέλλον, να εφαρμόζουν τις φιλικές προς το περιβάλλον κατασκευαστικές διαδικασίες (σχεδίαση και χρήση κατασκευαστικής τεχνολογίας που δε ρυπαίνει το περιβάλλον) και να κατασκευάζουν προϊόντα που κατά τη χρήση τους, αλλά και μετά την απόσυρσή τους, θα είναι ασφαλή για το περιβάλλον. Το τελευταίο θα είναι απαραίτητο, όχι μόνο για την εικόνα της εταιρείας, αλλά επίσης και γιατί θα υπάρχουν αυστηρά νομικά μέτρα που θα ληφθούν ενάντια σε όσους φέρονται ανεύθυνα, συμπεριλαμβανομένων και των υψηλών προστίμων για τη διάθεση απορριμμάτων και για την ενέργεια. Στη Γερμανία, την Αυστρία την Ελβετία και σε άλλες χώρες επιβάλλονται σε μεγάλη έκταση πρόστιμα, για τη διάθεση απορριμμάτων και την επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Πρέπει να θέσουμε ως προτεραιότητα τη συμφωνία ανάμεσα στους βιομηχανικούς κανονισμούς και τους νόμους της φύσης (Σχήμα 3).

Πανεπιστήμιο της πόλης της Μπρατισλάβα

Σκοπός μας είναι να δημιουργήσουμε ένα σύνδεσμο ανάμεσα στους ηθικούς και τους οικονομικούς κανόνες της κοινωνίας, ο οποίος θα μπορεί να ελέγχεται από την νομοθεσία. Η αρχή είναι, ότι η κοινωνία αποδέχεται και σέβεται αυτούς τους κανόνες, που πρώτα αναλύονται και ύστερα υποστηρίζονται από ένα νόμο, αντί για εκείνους που επιβάλλονται υποχρεωτικά από ένα νόμο χωρίς καθόλου προηγούμενη συζήτηση. Το Πανεπιστήμιο της Πόλης της Μπρατισλάβα είναι ένα ίδρυμα που ειδικεύεται στην εκπαίδευση ενηλίκων, χωρίς να απαιτείται η συνεχής παρουσία τους στις αίθουσες. Βοηθά τα στελέχη των εταιρειών να γίνονται πιο αποτελεσματικά και να επιτυγχάνουν μεγαλύτερα κέρδη και τους περιβαλλοντολόγους να εστιάζουν στις πραγματικές σημερινές απαιτήσεις του περιβάλλοντος. Ο στόχος των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του Πανεπιστημίου είναι να δείξει στα στελέχη επιχειρήσεων και τους περιβαλλοντολόγους, πώς να συνεργασθούν, ώστε να επιτύχουν κέρδη με την ελάχιστη δυνατή αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον. Ο σκοπός μας είναι να εξασφαλίσουμε, ότι τόσο το κέρδος της εταιρείας, όσο και η ασφάλεια του περιβάλλοντος θα τύχουν ίσης προσοχής.

- Το Μάθημα "UZC 206 Περιβάλλον": είναι ένα μάθημα που αφορά πολλούς επιστημονικούς τομείς και ασχολείται με πληροφορίες που σχετίζονται με τις φυσικές επιστήμες και με τεχνικές στον τομέα της εξόρυξης, της μεταλλουργίας, της χημείας, της γεωργίας και της διαχείρισης της ενέργειας. Το μάθημα αναφέρεται στην τεχνολογία αυτών των τομέων της βιομηχανίας. Η βασική ιδέα είναι η βιώσιμη ανάπτυξη της ζωής και της κοινωνίας. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε κυρίως για μεσαία και ανώτερα στελέχη των βιομηχανικών κλάδων που προαναφέρθηκαν καθώς και για αυτούς που ενδιαφέρονται για την βιώσιμη ανάπτυξη.
- Το Μάθημα "Περιβάλλον: Η Εικόνα της Εταιρείας": Όταν αναλύουμε οικονομικά τις βιομηχανίες καθώς και τις μικρότερες εταιρείες, το πρόβλημα που αφορά στην επίδραση της παραγωγής στο περιβάλλον αυξάνεται διαρκώς. Το πρόβλημα αναλύεται συνήθως λόγω της νομοθεσίας στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες καθώς και λόγω της ανάγκης των εταιρειών για καλές δημόσιες σχέσεις. Υπολογίζουμε, ότι, μέσα στα επόμενα 10 χρόνια, όσες δυτικές εταιρείες έχουν μία κακή περιβαλλοντική εικόνα, δεν θα επιβιώσουν.
- Το Μάθημα "Βιώσιμη Ανάπτυξη": Το μάθημα προσφέρει μία λεπτομερή ανάλυση της έννοιας της "βιώσιμης ανάπτυξης," η οποία συχνά συναντάται στα περιβαλλοντικά κείμενα. Μετά την συμπλήρωση του μαθήματος κάθε σπουδαστής είναι ικανός να υπερασπιστεί την έννοια αυτή με βάση επιχειρήματα περιβαλλοντικής, τεχνολογικής και νομοθετικής αλληλεξάρτησης.
- Το Μάθημα "Αστικό Περιβάλλον": Το μάθημα ασχολείται με το ζήτημα του αστικού περιβάλλοντος, της ανθρώπινης συμπεριφοράς και με κοινωνικά θέματα τόσο από την ιστορική πλευρά, όσο και από την πλευρά της ανάπτυξης των σύγχρονων αστικών κέντρων. Το μάθημα περιλαμβάνει κατάλληλο υλικό για μελέτη από όσους ασχολούνται με τη διοίκηση και το σχεδιασμό της ανάπτυξης των πόλεων και των προαστίων.
- Το Μάθημα "Προσαρμογή Μελετών στις Συνθήκες της Σλοβακίας": Στο προς μελέτη υλικό περιλαμβάνονται εφαρμοσμένες έρευνες από όλον τον κόσμο. Τέσσερα εγχειρίδια αναπτύχθηκαν και προσαρμόστηκαν για να ενημερώσουν τους Σλοβάκους φοιτητές στα Σλοβακικά Προβλήματα. Τέτοια προβλήματα είναι οι σλοβακικοί σταθμοί πυρηνικής ενέργειας, η γεωργία, προβλήματα της περιοχής του Upper Nitra, η συμμετοχή της Σλοβακίας στην αύξηση της θερμοκρασίας της Γης και άλλα. Ο στόχος των εγχειριδίων είναι να παρουσιάσουμε τα περιβαλλοντικά προβλήματα της Κεντρικής Ευρώπης στους φοιτητές.
- Το Φεβρουάριο του 1996 ξεκινά το μάθημα "DT 210 EPIC, Περιβαλλοντική Πολιτική στον Διεθνή Χώρο": Είναι ένα μάθημα ανθρωπιστικών και νομικών επιστημών που προσφέρει πληροφορίες για την ανάπτυξη, τη δημιουργία και την πρακτική εφαρμογή των περιβαλλοντικών νόμων στην Ευρώπη (Σχήμα 4). Το πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για ανώτερα στελέχη όλων των παραγωγικών οργανισμών και των αγροτικών επιχειρήσεων καθώς και για όλους τους υπαλλήλους της δημόσιας και κρατικής διοίκησης. Οι απόφοιτοι και των δύο προγραμμάτων θα λάβουν μεταπτυχιακό δίπλωμα από το Βρετανικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Οι φοιτητές του Πανεπιστημίου μπορούν να παρακολουθούν τα μαθήματα χωρίς να διακόπτουν την εργασία τους. Το ίδρυμα μπορεί να προσφέρει και μείωση των διδάκτρων στους υποψηφίους που θα το ζητήσουν. Δεν απαιτούνται εισαγωγικές εξετάσεις.

Σχήμα 4

Συμπεράσματα

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, θα πρέπει να αναλογιστούμε την επίδραση της βιομηχανικής παραγωγής στο περιβάλλον. Είναι δεδομένο, ότι οι παγκόσμιες περιβαλλοντικές συνθήκες χειροτερεύουν. Για να αποφύγουμε την καταστροφή της Φύσης η συμπεριφορά μας απέναντί της πρέπει να αλλάξει. Πρέπει να αλλάξουμε τον τρόπο σκέψης μας. Οι εταιρείες πρέπει να αλλάξουν τη στρατηγική τους από συλλογή κερδών σε διανομή κερδών.

Βιβλιογραφία

1. Aritz, K. and Gere, M. (1991): Was Manager Von Der Blattlaus Lernen Können. Galber, Wiesbaden.
2. Charvat, J. (1974): Clovek A Jeho Svet. Avicenum, Praha.
3. Parkin, M. (1990): Economics. Addison-Wesley Publishing Company, Inc., Massachusetts.
4. Schasching, J. (1993): Zakladne Zakony Demokracie. Bratislavski listy, rocnik 6, cislo 8.

Ο Καθηγητής **Jan Morovic** είναι Πρόεδρος του Πανεπιστημίου της Πόλης της Μπρατισλάβα και Αντιπρόεδρος της Αγροτικής Επιτροπής. Ήταν επίσης μέλος της Επιτροπής Σχεδιασμού και Προϋπολογισμού της Κοινοβουλευτικής Ένωσης του Επιμελητηρίου του Λαού και του Επιμελητηρίου των Εθνών και της Ομοσπονδιακής Συνέλευσης της Τσεχικής και της Σλοβακικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας. Οι βασικοί τομείς έρευνάς του περιλαμβάνουν εφαρμοσμένη κυβερνητική, αστάθεια, βάσεις δεδομένων, δίκτυα υπολογιστών και προτυποποίηση εθνικών αγροτικών θεμάτων. Οι πολυάριθμες δημοσιεύσεις του περιλαμβάνουν την συμμετοχή στην συγγραφή της αναφοράς Αυξημένη Αλληλεξάρτηση και Παγκόσμια Οικονομία Τροφίμων: Προοπτική μίας Εικοσαετίας, που παρουσιάστηκε στην XIX Διεθνή Συνέλευση Αγροτικών Οικονομολόγων, το 1985.